

Дерев'яно Сергій Миронович –
докторант Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
кандидат історичних наук, доцент

Про використання в антикорупційному законодавстві України норм модельного закону СНД щодо референдних правовідносин

У статті обґрунтовується доцільність використання в антикорупційному законодавстві України норм відповідного модельного закону Співдружності Незалежних Держав з метою попередження і протидії можливим корупційним правопорушенням у сфері референдних правовідносин.

Перебіг політичної кризи, пов'язаної з системним протистоянням гілок влади, супроводжується постійними звинуваченнями на адресу народних депутатів, представників органів виконавчої і судової влади, місцевого самоврядування у корупційних діяннях. Поза корупційною чи антикорупційною риторикою, що тиражується політиками і засобами масової інформації, слід визнати, що корупція за своєю суттю є серйозною загрозою для національної безпеки, функціонування публічної влади на основі права і закону, верховенства закону, демократії і прав людини, рівності та соціальної справедливості.

Створене в Україні законодавство про боротьбу з корупцією загалом закладає дієву основу для подолання цього суспільно небезпечного явища. Прийнятий 5 жовтня 1995 року Закон України “Про боротьбу з корупцією” [1] із наступними змінами 1998, 1999, 2000, 2002, 2003, 2005 і 2006 рр. визначає правові та організаційні засади запобігання корупції, виявлення та припинення її проявів, поновлення законних прав та інтересів фізичних і юридичних осіб, усунення наслідків корупційних діянь. Проте суспільна практика невпинно породжує нові види злочинів і правопорушень, частина з яких має корупційний характер. Окремі з цих злочинів і правопорушень пов'язані з реалізацією громадянами конституційного права брати участь у референдумі.

Цілісна характеристика злочинів проти виборчих прав громадян та їх права брати участь у референдумі подана у монографіях і численних наукових працях П.П. Андрушка та С.Я. Лихової [2], окремих публікаціях І.О. Зінченка, Л.П. Медіної, М.І. Мельника, М.О. Мягкова, В.П. Тихого та інших дослідників, науково-практичних коментарях Кримінального кодексу України, підручниках і навчальних посібниках із кримінального права. Проблеми ж адміністративної відповідальності за порушення законодавства про референдуми досліджені менше, на корупційний характер цих злочинів і правопорушень увага звертається побіжно. Значною мірою зумовлено це тим, що чинне законодавство України про боротьбу з корупцією не містить згадок про референдум, як об'єкт корупційних злочинів чи правопорушень, засіб формування і реалізації антикорупційної політики. Та й можливості референдуму, як дієвого легітимного механізму народного волевиявлення, надання вищої юридичної сили прийнятим рішенням та проведенню інституційних змін, а також до певної міри засобу народного контролю за діяльністю влади, застосовуються загалом на загальнодержавному й регіональному рівнях надто обмежено.

Потреба у розробці цих проблем посилюється широким ініціюванням українським політикумом проведення вже цього року всеукраїнського референдуму

щодо прийняття нової Конституції України чи її нової редакції та вступу до Організації Північноатлантичного договору (НАТО).

Попередження злочинів і правопорушень, вчинення яких можливе вже на стадії ініціювання, крім підготовки та організації голосування на референдумі, вимагає системних змін у законодавстві, зокрема, й антикорупційному.

Метою статті є обґрунтування доцільності використання в антикорупційному законодавстві України норм модельних законодавчих актів, прийнятих Міжпарламентською Асамблеєю держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав (далі – МПА СНД), з метою попередження та протидії можливим корупційним правопорушенням у сфері референдних правовідносин.

Конституційно-правовий інститут референдуму заснований на національних історичних, духовних і правових традиціях, використанні світового досвіду розвитку безпосередньої демократії, закріпленій Конституцією України, регульований Законом України “Про всеукраїнський та місцеві референдуми” [3], численними підзаконними нормативно-правовими актами. Проте, стан нормативно-правової бази організації і проведення референдумів, на думку більшості вітчизняних учених і політиків, не відповідає вимогам часу, конкретній практиці та завданням державотворення.

Однією з проблем є недостатнє правове регулювання відповідальності за порушення законодавства про референдуми у кримінально-правовій політиці держави. У процесі підготовки і проведення референдумів нерідко допускаються суттєві порушення законодавства, окремі з яких є суспільно небезпечними. Вчиняється, чи може вчинитись чимало дій, які мають ознаки злочину. Тому референдні правовідносини до певної міри можна розглядати як корупціогенний фактор, під яким розуміють – явище чи сукупність явищ, які породжують корупційні правопорушення чи сприяють їх поширенню [4].

Недосконалість вітчизняного правового регулювання боротьби з цими злочинами і правопорушеннями спонукає до вивчення досвіду зарубіжних країн, пошуку норм і практики, придатних для застосування в українських реаліях. Доцільним могло б стати використання норм і положень відповідних модельних законодавчих актів. Модельне законодавство СНД цікаве тим, що є прагненням узагальнити норми національного законодавства й міжнародні стандарти та запропонувати типові норми для держав-учасниць. Слід враховувати, що ці акти мають рекомендаційний характер, не є обов’язковими навіть для цих держав. Україна ж, є однією із держав-засновниць СНД, але не є державою-членом СНД, як така, що не підписала Рішення про прийняття Статуту СНД [5]. Проте, закладені у модельних законодавчих актах ідеї, вважаємо, є корисними для українських законотворців, правників-учених і практиків, певною мірою можуть бути враховані при розробці вітчизняних нормативно-правових актів.

Серед десятків прийнятих модельних законодавчих актів СНД (далі – модельний закон) є такі, які містять норми щодо правового регулювання референдумів. Це, насамперед, модельний закон “Про місцевий референдум” (прийнятий 16 жовтня 1999 р.), а також ряд конвенцій, рекомендацій тощо. Тривалий час ведеться розробка модельного закону “Про загальнонаціональний референдум”, прийняття якого очікується у 2008 році. Аналіз модельного законодавства СНД про референдуми із конкретними пропозиціями щодо його використання в українському законодавстві нами опубліковано [6].

Порівняльний аналіз модельного закону СНД “Про боротьбу з корупцією” від 3 квітня 1999 року [7] та названого Закону України від 5 жовтня 1995 року дає підстави твердити про подібність їх основних норм, що об’єктивується самим предметом їх регулювання.

Об’єктом же аналізу у пропонованій статті є норми модельного закону “Основи законодавства про антикорупційну політику”, який прийнято 15 листопада 2003 року

на двадцять другому пленарному засіданні МПА СНД [8]. Прийняття цього модельного закону покликано сприяти уніфікації антикорупційних норм національних законодавств і впровадженню міжнародних антикорупційних стандартів, створенню стабільних правових основ попередження корупції.

Метою антикорупційної політики аналізований модельний закон визначає “зниження рівня корупції і забезпечення захисту прав і законних інтересів громадян, суспільства і держави від загроз, пов’язаних із корупцією” (стаття 3) [8, с. 228]. Досягнення цієї мети передбачає дії суб’єктів антикорупційної політики, які спрямовані на боротьбу з корупцією шляхом попередження і припинення корупційних правопорушень, реалізацію відповідальності за такі правопорушення, відшкодування спричиненої ними шкоди, здійснення контролю за цими заходами. До завдань, спрямованих на реалізацію цієї мети, модельний закон включає й “створення правового механізму, що перешкоджає підкупу громадян при проведенні референдуму і виборів до органів державної влади і місцевого самоврядування” (пункт третій статті 3) [8, с. 228].

Сутність цього правового механізму, виходячи із розуміння суспільної небезпеки та важливості попередження й припинення порушень референдного законодавства, розкривається його розробниками за допомогою внесення до модельного закону окремих спеціальних норм. Розглянемо їх детальніше.

Насамперед, звернемо увагу на те, що “реалізація виборчих прав і права на референдум” названа у модельному законі першою серед пріоритетних сфер правового регулювання антикорупційної політики у державі (частина перша статті 5) [8, с. 229]. Важливість цього факту посилюється застереженням закону про те, що “віднесення сфери правового регулювання до числа пріоритетних для реалізації заходів антикорупційної політики є обов’язковою підставою для розробки спеціалізованих нормативних правових актів чи норм, які регламентують антикорупційні стандарти та інші засоби боротьби з корупцією у відповідній сфері” (частина друга статті 5) [8, с. 229].

Модельний закон встановлює лише загальні правові основи, головні засади і принципи антикорупційної політики органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Кримінальна, адміністративна, дисциплінарна і цивільно-правова відповідальність за корупційні правопорушення повинна бути встановлена відповідними національними нормативними правовими актами (частина третя статті 6) [8, с. 230].

Особливої уваги, на наш погляд, заслуговує положення модельного закону про те, що “антикорупційна діяльність політичних партій та інших громадсько-політичних об’єднань, комерційних та інших організацій, що не є державними органами, органами місцевого самоврядування чи їх установами, визначається відповідно їх статутами і іншими установчими документами” (частина четверта статті 6) [8, с. 230]. Проаналізовані нами відповідні документи політичних партій, громадських об’єднань і організацій, які зареєстровані Міністерством юстиції України, попри окремі згадки, загалом не містять таких положень. Проте, боротьбу з корупцією політичні сили, особливо в останні роки, все ширше декларують у передвиборчих програмах партій, блоків, окремих кандидатів у депутати всіх рівнів. Ці наміри стали одним із провідних передвиборчих гасел під час нещодавніх позачергових виборів Верховної Ради України.

Суб’єктами антикорупційної політики модельний закон називає – “народ держави, органи державної влади і місцевого самоврядування, установи, організації і особи, які уповноважені на формування і реалізацію заходів антикорупційної політики, громадян” (частина восьма статті 2) [8, с. 227].

Використання інституту референдуму для вироблення антикорупційної політики, модельний закон пов’язує із народом загалом і, окремими громадянами, зокрема. Саме “народ держави здійснює свою владу у формуванні антикорупційної

політики безпосередньо на референдумі, а також через органи державної влади і місцевого самоврядування” (частина перша статті 7) [8, с. 230], окремі громадяни – “через органи державної влади і місцевого самоврядування, партії і інші громадські об’єднання, а також безпосередньо на референдумі” (частина четверта статті 7) [8, с. 231]. Проте, закріплюючи такі важливі положення, модельний закон не конкретизує їх, не визначає предмет такого референдуму.

Більш змістовно, вважаємо, виписаними у законі є положення щодо конкретних порушень референдного законодавства, їх кваліфікації як корупційних. Під корупційним правопорушенням загалом модельний закон розуміє “діяння, яке має ознаки корупції, за яке нормативним правовим актом встановлена цивільно-правова, дисциплінарна, адміністративна чи кримінальна відповідальність” (частина друга статті 2) [8, с. 226]. Модельний закон називає такі види корупційних правопорушень, що мають ознаки корупції: “цивільно-правові делікти, дисциплінарні проступки, адміністративні порушення, а також злочини” (частина перша статті 8) [8, с. 231].

Порушення законодавства про референдум модельний закон відносить до адміністративних корупційних правопорушень, які мають ознаки корупції і не є злочинами і за які встановлена адміністративна відповідальність (частина четверта статті 8) [8, с. 232]. Модельний закон називає приблизний перелік таких правопорушень, якими загалом є протиправні, винні дії (бездіяльність), за які передбачена адміністративна відповідальність у кодексі кожної держави про адміністративні правопорушення. Серед названих у цій статті закону правопорушень, виокремимо наступні: втручання у роботу виборчої комісії; підкуп учасників референдуму; ненадання чи неопублікування звіту, відомостей про надходження і витрачання коштів, виділених на підготовку і проведення референдуму; незаконне використання грошових коштів ініціативною групою з проведення референдуму; використання незаконної матеріальної підтримки ініціативною групою з проведення референдуму; фінансування проведення референдуму поза фондами для участі у референдумі та надання іншої забороненої законом матеріальної підтримки; нецільове використання бюджетних коштів.

Слід зазначити, що чинний Кодекс України про адміністративні правопорушення [9] не називає жодного із названих модельних законом правопорушень. Глава 15-А “Адміністративні правопорушення, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення”, якою Кодекс доповнено згідно із Законом України за № 3504-IV від 23 лютого 2006 року [10] (зміни до статей 212–7 і 212-8 внесено згідно із Законом України за № 698-V від 22 лютого 2007 року) містить обмежений перелік адміністративних правопорушень, пов’язаних із реалізацією права громадян брати участь у референдумах. Тотожність багатьох виборчих і референдних процедур зумовлює і тотожність вчинюваних і можливих правопорушень, а тому потребує уніфікації відповідальності за їх вчинення.

Щодо правопорушень пов’язаних із фінансуванням проведення референдумів, то крім нецільового використання бюджетних коштів, інші у наших реаліях формально не існують. Названий Закон України “Про всеукраїнський та місцеві референдуми” встановлює, що “підготовка і проведення всеукраїнського референдуму здійснюється за рахунок республіканського бюджету, місцевих референдумів – за рахунок коштів відповідних місцевих бюджетів” (частина перша статті 11) [3]. Норми ці, вважаю, давно потребують уточнення і доповнення. Вживання застарілої термінології, а також відсутність визначення інших джерел фінансування, які знає практика зарубіжних країн, пов’язані з тим, що даний Закон прийнято ще 3 липня 1991 р., до проголошення незалежності України, а внесені до нього зміни у 1992 та 2001 роках носили частковий характер. Здійснені за останні 16 років спроби внести доповнення до Закону чи прийняти нові закони про

референдуми були безуспішними. Натомість, названий модельний законодавчий акт МПА СНД “Про місцевий референдум” серед джерел фінансування називає ще й кредити банків (стаття 37), а також створення фондів ініціативних груп (стаття 38) [11].

Попередженню і боротьбі з порушенням порядку фінансування проведення референдумів могло б сприяти поширення на суб’єктів референдних правовідносин норм нової статті 159-1 “Порушення порядку фінансування виборчої кампанії кандидата, політичної партії (блоку)”, якою доповнено чинний Кримінальний кодекс України названим Законом України за № 3504-15 [10].

Загалом до злочинів, пов’язаних із корупційними, модельний закон відносить будь-які суспільно небезпечні діяння, які заборонені статтями кримінального кодексу держави під загрозою покарання і здійснені у співучасті з особами, які можуть бути визнані винними у вчиненні корупційних злочинів.

Кримінальним кодексом України 2001 року, як вид протиправної дії, кваліфіковано перешкоджання діяльності ініціативної групи референдуму, комісії з референдуму, члена ініціативної групи референдуму, члена комісії з референдуму або офіційного спостерігача при виконанні ними своїх повноважень (частина перша статті 157). Поряд із насильством, обманом, погрозою і підкупом, до переліку злочинних дій у частині другій статті 157 додано діяння, пов’язані зі знищенням чи пошкодженням майна, або іншим способом [12]. Чинний Кримінальний кодекс України називає обмежений перелік таких злочинів. Аналіз законодавства про референдуми, практика їх організації, власний досвід керівництва підготовкою та проведенням виборів і всеукраїнського референдуму дає підстави твердити, що порушень, чимало з яких мають ознаки злочину, скоюється чи може скоюватись значно більше. Очевидно, що криміналізувати більшість із них не доцільно, це суперечило б загальній тенденції до гуманізації кримінального законодавства.

Коло суб’єктів корупційних правопорушень модельний закон визначає загалом досить широко, відносячи до них “фізичні і юридичні особи, які використовують свій статус всупереч законним інтересам суспільства і держави для незаконного отримання вигод, а також особи, які незаконно надають такі вигоди” (частина восьма статті 2) [8, с. 227–228]. Цікаво, що суб’єктами адміністративних корупційних правопорушень можуть бути визнані за рішенням суду “юридичні особи, а також посадові особи” (частина третя статті 9) [8, с. 235]. Чинне українське законодавство в цілому і Закон України “Про боротьбу з корупцією”, зокрема, суб’єктами корупційних діянь та інших правопорушень, пов’язаних з корупцією, визначає тільки фізичних осіб, які уповноважені на виконання функцій держави (стаття 2) [1], окреслюючи чітко їх коло. Щодо адміністративної відповідальності юридичних осіб тривалий час ведеться дискусія вченими-правниками і практиками, проте на сьогодні встановлена тільки конституційна і цивільно-правова їх відповідальність.

Встановлюючи вичерпний перелік виконавців корупційних злочинів (частина четверта статті 9), модельний закон передбачає право його перегляду у випадку внесення змін і доповнень до Кримінального кодексу держави (частина шоста статті 9). Проте, ця ж стаття (частина п’ята) містить положення про те, що “іншими учасниками, в тому числі організаторами (керівниками), пособниками чи підбурювачами корупційних злочинів відповідно до кримінального кодексу держави за рішенням суду можуть бути визнані будь-які громадяни держави, іноземні громадяни і особи без громадянства” [8, с. 235].

Модельний закон передбачає систему заходів по реалізації антикорупційної політики, зокрема, щодо попередження, припинення і відповідальності за корупційні правопорушення, відшкодування завданої ними шкоди (статті 10–13) [8, с. 236–238]. Досить детально виписано мету, завдання і порядок прийняття рішення про проведення обов’язкової антикорупційної експертизи правових актів (стаття 14) [8, с. 238–239]; моніторингу корупції, корупціогенних факторів і засобів реалізації

антикорупційної політики (стаття 15) [8, с. 239–240]; створення антикорупційних програм (частина перша статті 17) [8, с. 241].

Окремий третій розділ модельного закону чітко визначає стандарти пріоритетних сфер правового регулювання антикорупційної політики. Загалом під антикорупційним стандартом модельний закон розуміє “єдині для виокремленої сфери правового регулювання гарантії, обмеження чи заборони, які забезпечують попередження чи зменшення впливу корупції на функціонування даної сфери” (частина сьома статті 2) [8, с. 227]. Першою серед цих сфер названо антикорупційні стандарти “у сфері реалізації права на референдум, виборчих прав” (стаття 18) [8, с. 242]. Закон встановлює гарантії, які повинні бути передбачені конституцією та іншими законами держави тільки стосовно виборів. Гарантії рівної участі у складі виборчих комісій представників різних сил, вважаємо, можна було б поширити і на комісії з референдумів.

Модельний закон встановлює чималий перелік заборон, що повинні бути встановлені. Із переліку цих заборон у статті 18 модельного закону референдумів стосуються наступні: надання особам, які мають право на участь у референдумі, в період його проведення, майна, прав на нього, послуг чи пільг майнового характеру; участь у складі комісій референдуму осіб, що мають чи будь-коли мали судимість за корупційні злочини, а також злочини, пов’язані з корупційними, або піддавались адміністративним чи дисциплінарним стягненням за здійснення корупційних правопорушень [8, с. 242–243].

Безпосередньо можуть бути використані щодо референдних правовідносин положення модельного закону якими визначено мету, обмеження і заборони антикорупційних стандартів у сферах державної влади, державної і муніципальної служб (стаття 19) [8, с. 243–245], надання і отримання зарубіжної фінансової і гуманітарної допомоги (стаття 29) [8, с. 254–255] та інші.

Таким чином, вивчення модельного законодавства СНД дає підстави твердити про можливість його практичного застосування українським парламентом. Здійснення національної нормотворчості з урахуванням міжнародних антикорупційних стандартів безперечно сприятиме ефективності протидії корупції. Виявлення, вивчення, обмеження чи усунення явищ, що породжують корупційні правопорушення чи сприяють їх поширенню, підвищення правової культури учасників референдумів мало б унеможливити вчинення системних порушень, запобігати вчиненню злочинів і правопорушень, що мають корупційний характер, сприяти більш широкому застосуванню референдуму як однієї з провідних форм безпосередньої демократії.

Реформування референдного законодавства, очевидно, потребуватиме перегляду й окремих норм усього кримінального законодавства і, зокрема, антикорупційного. При цьому важливо було б унормувати перелік порушень законодавства про референдум, встановивши адекватні суспільній небезпеці їх вчинення види покарань у Кримінальному кодексі України, при підготовці нової редакції Кодексу України про адміністративні правопорушення. Проблеми ці повинні знайти широке відображення у Кодексі України про адміністративні проступки та Кодексі доброчесної поведінки осіб, уповноважених на виконання функцій держави, органів місцевого самоврядування, розробка яких здійснюється на виконання Плану дій “Україна – ЄС”.

Розуміння референдуму, як об’єкту корупційних злочинів чи правопорушень, засобу формування і реалізації антикорупційної політики могло б знайти відображення у Національних програмах боротьби з корупцією. Певну користь, за умови критичного засвоєння, надало б використання у національному законотворчому процесі модельного законодавства і СНД і, Ради Європи та Європейського союзу, виконання ратифікованих Верховною Радою України

Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією та інших міжнародно-правових актів.

Список використаних джерел

1. Закон України “Про боротьбу з корупцією”, прийнятий 5 жовтня 1995 р., № 356/95-ВР // Відомості Верховної Ради України (далі – ВВР). – 1995. – № 34. – Ст. 266; остання редакція від 11.03. 2007 р. <[http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=356 %2F95-%E2 %F0](http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=356%2F95-%E2%F0)>.
2. Андрушко П.П. Злочини проти виборчих прав громадян та їх права брати участь у референдумі: кримінально-правова характеристика: Монографія. – К.; Вид-во: КНТ, 2007. – 328 с.; Лихова С.Я. Злочини у сфері реалізації громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина (розділ V Особливої частини КК України): Монографія. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2006. – 573 с.
3. Закон України “Про всеукраїнський та місцеві референдуми”, прийнятий 3 липня 1991 р., № 1286–ХІІ // ВВР. – 1991. – № 33. – Ст. 443 (Із змінами і доп., внесеними Законами України від 19 червня 1992 р., № 2481–ХІІ // ВВР. – 1992. – № 35. – Ст. 515; від 11 липня 2001 р. № 2628–ІІІ) // ВВР. – 2001. – № 49. – Ст. 259).
4. Словарь-справочник понятий и определенных модельного законодательства для государств-участников Содружества Независимых Государств / Под общ. ред. С.М. Миронова. – М.– СПб., 2006. – С. 182.
5. Андрієва Т.В. Історія членства України в Співдружності Незалежних Держав. <<http://www.minjust.go.ua/0/55>>.
6. Дерев'янюк С.М. Про використання у законодавстві України про референдуми модельних законодавчих актів СНД // Запорізькі правові читання: Тези доповідей щорічної Міжнар. наук. – практ. конф. (м. Запоріжжя, 17–18 травня 2007 р.). – Запоріжжя: Запорізький нац. ун-т, 2007. – С. 82–86.
7. Модельный закон “О борьбе с коррупцией”: Принят на тринадцатом пленарном заседании МПА СНГ (постановление № 13–4 от 3 апреля 1999 г.) // Информационный бюллетень Межпарламентской Ассамблеи государств– участников Содружества Независимых Государств. – М., 1999. – № 21. – С. 70–84. <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=997_998>.
8. Модельный закон “Основы законодательства об антикоррупционной политике”: Принят на 22 пленарном заседании МПА СНГ (постановление № 22-15 от 15 ноября 2003 г.) // Там же. – М, 2004. – № 33. – С. 225–260. <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=997_944>.
9. Кодекс України про адміністративні правопорушення: остання редакція від 01.01. 2008 р. <<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=80731-10>>.
10. Закон України “Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального, Кримінально-процесуального кодексів України щодо відповідальності за порушення виборчих прав громадян”, прийнятий 23 лютого 2006 р., № 3504-IV // ВВР. – 2006. – № 33. – Ст. 280.
11. Модельный закон “О местном референдуме”, принят на 14 пленарном заседании МПА СНГ (постановление № 14–15 от 16 октября 1999 г.) // Информационный бюллетень Межпарламентской Ассамблеи государств– участников Содружества Независимых Государств. – М., 1999. – № 23. – С. 193–291.
12. Кримінальний кодекс України: остання редакція від 01.10. 2007 р. <<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2341-14>>.

In the article the expediency of norm usage of the corresponding model law of the Commonwealth of Independent States in the anticorruption legislation of Ukraine is proved with the purpose of prevention and counteraction to corruption offences in sphere of referendum law.